

SLAVKO GRUM

Slavko Grum rojen 2. Avgusta 1901 v Šmartnem pri Litiji kot tretji od štirih otrok očetu Francu in materi Mariji. Pri štirih letih so se z družino preselili v Novo mesto, kjer se je oče zaposlil kot usnjar. Leta 1907 je začel obiskovati o.š. v frančiškanskem samostanu, kjer ga pater Bartolomej Kavčič uvaja v svet literature, kateri je tudi pregovoril Slavkove starše, da so ga vpisali v novomeško gimnazijo. Od vrnitve v Šmartno pri Litiji leta 1912 je za družino skrbela mati, saj se je oče zapustil in ostal brez službe.

Slavko je v srednješolskem obdobju pri sestri in njenem možu, dokler se po opravljeni maturi leta 1919 ni odšel študirati medicine na Dunaj.

Leta 1920 je začel obiskovati gledališče, predvsem THEATER in DER JOSEPHSTADT, ter tudi veliko hodi v kino, kjer ga v nemih filmih fascinira patetični in sentimentalni manirizem Conrada Veidta. Jeseni ima doslej največjo tako duševno kot telesno krizo. Tako začne eksperimentirati z drogami (predvsem morfij in kokain), zasvojen ostane do konca življenja.

Leto kasneje napiše dramo Pierrot in Pierrette – prvi bežni stik s Freudovo doktrino.

V gledališču ga zelo prevzame Alexander Moissi, ki v Ibsenovih STRAHOVIH igra vlogo Oswalda, kar ga dodatno spodbudi k temu, da med počitnicami v Šmarju pripravi amatersko uprizoritev Funtkove TEKME.

1923 med počitnicami uprizori Cankarjevo Lepo Vido. Med vajami se zbliža z igralko naslovne vloge Jožo Debelak, ki v Ljubljani študira elektrotehniko. Joža postane najpomembnejša oseba v njegovem življenju.

Spomladi 1924 napiše dramo TRUDNI ZASTORI. Začenja se obdobje zrelega pisateljevanja, ki traja do leta 1929. Piše večinoma črtice in jih objavlja v feljtonu (*živahno, duhovito pisan literarni sestavek, navadno grafično ločen od drugega gradiva, podlistek*) dnevnika Jutro. Prevzame ga uprizoritev Wildove SALOME v moskovskem Kamernem teatru na Dunaju.

Po končani diplomi leta 1926 hoče še nekaj časa ostati na Dunaju, a odhiti na pogreb očeta in se na Dunaj ne vrne več. Jeseni so ga vpoklicali k vojakom, služi v okolici Ptuja, zaradi srčne napake ga 2 meseca kasneje odpustijo.

Naslednje leto objavi dramski prizor UPORNIK, pripravi zbirko črtic BELI AZIL, vendar ne najde založnika. Konča obvezni staž, vendar ostane honorarno zaposlen v Ljubljanskih bolnicah.

Leta 1928 v Ljubljanskem kinu MATICA prvič razloži Freudovo doktrino na predavanju SEKSUALNA VZGOJA MLADINE. Zaradi premeščanja iz oddelka na oddelek, se spomladi znajde v bolnici za duševne bolezni na Kodeljevem, kjer sicer ostane samo 3 mesece a prav tukaj začne pisati DOGODEK V MESTU GOGI, ki ga konča februarja 1929. Dramo pošlje na nagradni natečaj ministrstva prosvete v Beogradu, kjer mu prisodijo drugo nagrado na področju dramatike. Kljub temu uspehu doživi veliko razočaranj: nihče ne natisne ali uprizori njegove drame, zavrnejo prošnjo specializacije v ginekologiji, razide se z Jožo Debelak. Njegova odvisnost od drog naraste, da odpoved v Ljubljani ter se naseli v Zagorju kot splošni privatni zdravnik.

Pisateljska moč mu začne zelo hitro usihati, skuša si pomagati s ponatisi. Izide Dogodek v mestu Gogi v Ljubljanskem zvonu in v samozaložbi, v Matici ima predavanje BEG V ONSTRAN.

Leta 1931 se krstno uprizori Dogodek v mestu Gogi v Mariboru, pripravi razširjeno zbirko črtic z novim naslovom IZGUBLJENI SIN, vendar še zmeraj ne najde založnika.

Leta 1935 objavi svoje zadnje literarno delo – novela DEČEK IN BLAZNIK, zadnja objava nasploh pa je leta 1940 poljudnoznanstveni spis RESNICA O ALKOHOLU.

Leta 1946 poskusi narediti samomor z VERONALOM, ki pa mu spodleti.

3 leta kasneje mu na operaciji v Ljubljani ugotovijo raka na jetrih. Vrnejo ga v Zagorje, kjer 3. Avgusta umre v izolirnici. Pokopan je v Šmihelu pri Novem mestu.

Grum je ustvaril najboljše primere slovenske ekspresionistične proze s črticami in novelami, ki se dogajajo v bolnem, na pol patološkem svetu, tudi med blazneži. Pri svojem delu je razkrival patološke, telesno mučne, predvsem pa duhovno bolne strani človeškega življenja. Tudi sam je bil njihova žrtev, zato mu je bil ekspresionističen pristop blizu.

Stiliziral je življenje in se odmikal od realizma, da je izrazil življenjsko tesnobo, grozo in usodno brezizhodnost. Ta problematika je v drami Dogodek v mestu Gogi postavljena v ospredje: manj je v njej poudarjena etična perspektiva očiščenega in obnovljenega človeka, ki je bila značilna za mnoge ekspresioniste. Njegov ekspresionizem ni čist niti dosleden. Kljub temu Gruma po glavnih vsebinskih in oblikovnih potezah postavljamo v to smer.

Grumov pisateljski opus je razmeroma skromen, saj se je literaturi zgodaj odpovedal in se posvetil svojemu poklicu.

Uveljavili sta se predvsem dve razlagi, sociološka in psihološka. Prva vidi mesto Gogo kot izraz tesnih, provincialnih, zadušnih, nemogočih in nesvobodnih razmer na Slovenskem v času med vojnami. Druga razlaga izhaja iz dejstva, da so skoraj vse psihične deformacije prebivalcev mesta Goge v takšni ali drugačni zvezi z erotiko. To dejstvo vodi do Freudove psihoanalize.

Delo je obsodba življenja, sveta, oblasti, družbe, erotike. Pisec obsodi malomeščansko bolno, izumetničeno, hinavsko družbo. Ljudje sami povzročijo atmosfero, v kateri metaforično duhovno, morda pa tudi fizično trohniijo in tonejo.

Drama

V drami gre za pripoved o ljudeh, ki trpijo zaradi neizživetosti (Freud - psihoanaliza - vsi problemi in težave, predvsem psihične, tudi po Freudovem mnenju izvirajo iz spolne neizživetosti in so tako razlog depresije, notranjih stisk, čustvenih težav, včasih pa se notranja stiska odraža tudi na telesnih obolenjih).

Gre za simultano dramo (več prizorišč hkrati, vidimo v vsa stanovanja, k vsem igralcem in vsi nekaj počnejo). Tisti, ki ima besedo, izstopa v odrski postavitvi tako, da je osvetljen z reflektorjem.

Mestna hiša je postavljena brez čelne stene, tako da lahko vidimo v več prostorov hkrati; opazujemo lahko več igralcev, naša koncentracija je motena, gledalec se, glede na svoje interese, odloča, kaj bo opazoval. Torej gledalci gledajo in vidijo različne stvari - individualizacija. Grumova drama je torej simultana drama, umetnik nam kaže življenje v izmišljenem mestu Gogi, kjer živijo ljudje, ki so na meji med zdravim in patološkim. Izhaja iz dejstva, da je človek odvisen od svoje podzavesti, skritih želja, ki usmerjajo njegovo življenje. Človek z razumom ne more obvladati podzavesti.

Dogodek v mestu Gogi (uprizorjen in napisan 1930) pomeni najboljšo dramo po Cankarju. Kot že rečeno gre za delno patološke osebnosti, za komplekse, spolne neizživetosti, za nasilje, ki človeka, ko odraste, zavrejo in mu ne dovolijo, da bi se razmahnil.

Patološke osebnosti so porinjene v dolgočasno, monotono življenje in čakanje, bolešno pričakovanje kakršnegakoli dogodka, ki bi porušil monotonijo. So neaktivne osebe, ki si samo togo želijo spremembe.

Sestri Tabula in Afra imata v drami središčno pozicijo, saj komentirata vsak dogodek v mestu. To sta zlobni opravljivki, ki ju je erotična neizživetost pahnila v to stanje in sedaj nekako uživata v sovraštvu do drugih. Afra je sicer imela zaročenca, a ta jo je prevaral z Elzo, kasneje pa napravil samomor. Še prej pa je Afri izkričal v obraz, da je nikoli ni ljubil in da se je z njo zaročil le zaradi denarja. Elza je rodila njegovega otroka, a ker se je nezakonskega materinstva bala, se je hotela otroka znebiti. Novorojenčka je odnesla na polje in ga izpostavila vetru, a ga je Afra rešila. Otroku je zaradi prehlada dolgo "teklo" iz hrbta in ostala mu je grba. Gre za grbavega Teobalda, ki je obremenjen z bolešno ambicijo, da bi se rad uveljavil kot igralec, zato vztrajno ponavlja odlomke Ibsenove drame Strahovi (po tej drami se je Grum verjetno tudi zgledoval, saj so podobnosti velike - junaki, vzdušje). Teobald ne ve, da je Elza njegova mati, kajti Afra ji ne dovoli, da bi mu to povedala in jo straši, da jo bo preklel, ko bo izvedel, da je ona kriva njegove telesne pohabljenosti. Elza bi rada umrla a ji Afra tega ne dovoli, saj se boji, da bi Elza odšla k svojemu ljubimcu na oni svet. Zato ji vztrajno prinaša hrano in jo sili jesti. Grozi ji, da bo njen mladostni zločin razodela, če je ne bo ubogala.

Tukaj je še Gapid z lutko, ki jo lepo oblači in je vanjo zaljubljen (ta lutka je človeške

velikosti). Glavna oseba je Hana, ki je drugačna od drugih. V mladosti je doživela spolno nasilje, posilil jo je Prelih. Pred njim je zbežala v tujino in se čez čas vrnila. Po njeni vrnitvi je Prelih mislil, da ima pravico do nje, do njene ljubezni in jo je spet zasledoval. Hana pa je pred njim bežala. Nekoč jo je ujel samo v sobi in jo je hotel omamiti z besedami, da ženska prvega nikoli ne pozabi. Te besede jo nekako ohromijo, paralizirajo, a vseeno zbere vse moči in udari Preliha s svečnikom po glavi. Pri tem misli, da ga je ubila. Na pomoč pokliče Klikota, za katerega ve, da je zaljubljen vanjo, a ta se Haninega dejanje ustraši. Obljubi mu svoje telo, kar pa Klikota odbije, saj goji do nje predvsem duhovno ljubezen. Je v prvi vrsti pesnik, ki lepo igra na flavto in mu telesna ljubezen pomeni neko grobo uničenje romantičnega čustva, zdi se mu skrajno ogabna. Tako Hani pomaga služkinja in skupno zvlčeta Preliha na cesto. Kasneje izvemo, da Prelih ni mrtev, torej da ga ni ubila. Prelih hodi po mestu z obvezano glavo in se ničesar ne spominja. Izkaže se, da se ga je Hana vendarle osvobodila. Tako si lahko razlagamo njene besede ob koncu drame: "Naj živi, naj živi, samo da je mrtev." Tako je Hana edina oseba, ki se reši te malomeščanske, bolne, zatohle sredine. Gogo preraste s svojo lastno močjo, skrivnostjo, ki je drugi niso zmožni. Izvemo, da mesto tudi zapusti.

OSEBE:

Dramske osebe se vsaka po svoje nahajajo v bivanjski stiski, so popačene, patološke osebnosti, ki trpijo zaradi zavrte ali napačno usmerjene spolne sle. odtujujejo se svetu in se v osamljenosti zatekajo v privide, ki naj bi jih vsaj nekoliko pomirili.

TEREZA je hišna gospodinja, skrbi za Hano, je samska ženska brez otrok.

HANA, hči premožnega Vajde, se po dobrih šestih letih vrne iz tujine, kamor se je zatekla potem, ko jo je še ne 14-letno posilil Prelih. Zaradi posledične travme je izgubila zanimanje za moške, postala je frigidna (brez vzburjenja pri spolnosti)

KLIKOT je pisar, ki živi v sosednji hiši s pogledom na Hanino sobo. Ker je platonično zaljubljen vanjo, jo pogosto opazuje. Piše ji pisma, a jih zaradi pretirane sramežljivosti nikoli ne odpošlje. Sam piše tudi odgovore nanje.

AFRA, Tarbulina sestra posesivno čuva Elzo, da ne bi umrla, tako da bi prenehala jesti. Njena patološkost je nastala kot posledica neljubljenosti in ljubosumja. Zaročenec jo je bil namreč prevaral z Elzo, zato ji Afra ne dovoli umreti, saj bi tako pred njo odšla k njenemu dragemu v onstranstvo.

TARBULA je podobno kot Afra obremenjena s spoznanjem, da je nikoli ni nihče ljubil in si je poželet. Živi v skupnem stanovanju s sestro; je nevoščljiva in obe se počutita nezadoščeni in življensko neizživeti.

Grbavec TEOBALD je Elzin sin. Že rojstva je zaznamovan kot nezaželen otrok. Mati ga je namreč ob rojstvu odnesla iz mesta in pustila na njivi, vendar sam tega ne ve. Rešila ga je Afra. Teobald hoče postati igralec in vneto vadi prizore iz Ibsnovih Strahov, a zaradi telesne hibe to ne more postati.

ELZA je bila pred časom Afrina tekmica in ji je prevzela zaročenca.

JULIJO GAPIT z lutko je čudaški ljubimec, fetišist, ki je žensko nadomestil z lutko. Boji se zunanjega dogajanja v Gogi in upa, da bo nekoč prišlo novo, svetlejše življenje.

UMRLI NADDAVKAR se ponovno pojavi v Gogi iskaje svojo ženo, ki je pred leti izgubila spomin in je prepričan da sama ne bo znala skrbeti zase.

Šepavec KLEF je zakonolomec, ki vara svojo ženo, s katero ima otroke, tako da se zunaj mesta sestaja z mladoletnico, ki je z njim noseča.

PRELIH – zaposlen pri Haninem očetu je star pohotnež, posiljevalec, spolno motena oseba, ki ga je vznemirila še ne 14-letna Hana in ki si jo želi še sedaj in jo sili v psihopatološko razmerje. Obremenjujejo ga skrajni egoizem, posilstvo in pedofilija.

19.3.2011 je bila premiera v sng maribor:

V avtorskem projektu *Goga, čudovito mesto* režiser Sebastijan Horvat iz različnih proznih in dramskih besedil Slavka Gruma izriše devet peklenških mučilnic izgubljenih duš ter poskuša razpreti vprašanje človeškega soočanja z nepovratnim. Zemljevid predstave nas vodi v pozabljene prostore intimne, ki s svojo skrivnostno domačnostjo, prepredeno s sencami grehov, travm, ponižanj in strahov, napovedujejo še strašnejšo noč, ki čaka v devetem krogu pekla, kjer vladata mrz in večna zima, kjer zaledeni vsako čustvo in zastane kri.

Hana – hčerka trgovca Vajde, ki se je po dolgem času vrnila iz tujine, da bi se poročila

Gospa Tereza – pomočnica v Hanini hiši

